
POLGÁRI JOG

Deflációs magánjog.

Irta: *Dr. Varannai István.*

A jogtudomány és irodalom túlnyomó részében kimerül a létező jog eseti megnyilvánulásainak feltárásában, különben régen megállapította volna azt, hogy az élet viszonyainak újabb törvényi szabályozása, nem a jog ősi fényforrásaiból ered, hanem valami idegen bolygóról jövő sugárrendszerhez tartozik, amely nem koordinátuma, hanem egyenesen tagadása annak a szemléletnek, amely az évszázados érzésünk szerinti jogrenden, az egyén magánjogi szabadságán és a törvényelőtti egyenlőség elvén alapul.

Az új idők magánjogának sajátossága a korszerű problémák eredeti megoldásán túl, abban a szellemben jelentkezik, amely egy mind határozottabban és egységesebben kibontakozó világnézet következményeit alkalmazza az egyes életviszonyok törvényi rendezése és a konkrét jogviták eldöntése körül. Ez új szellem hatása nem lokalizálódik a kötelmi, vagy dologi jog területére, úgy az objektív jogviszonyok mint az alanyi jogosultságokra kiterjed, a magánjog egészén, sőt azontúl a jogi és állami berendezés minden vonatkozásán szerteágazik.

Ennek az új magánjogi iránynak mint valamely önállóan elhatárolt jogfejlődési fokozatnak, vagy a jog új korszakának felismerése, elsősorban azt a kérdést veti fel, hogy vannak-e olyan törvényszerűségek, amelyek kezdeti formáit megmagyarázzák, fejlődését illetően pedig megvilágítják? Vajjon csupán az alkalmi jogalkotás percnyi életű csodabogaraival állunk szemben, vagy pedig a jog egy geológiai változásával, amelynek forrása és alakulása felderíthető törvényszerűségeknek van alávetve? Ha az előbbi megállapítást tennők, úgy a válságjoggal való foglalkozás egy zavaros állapot eseti tüneteinek fásasztó és céltalan ismertetésévé csökkenne. Miután azonban minden jogászai termék — még az is, amely eredményeiben klasszikus fogalmainkkal ellentétes megoldásokra jut — gondolati tevékenység, amely tartalmánál és módszereinél fogva kénytelen logikai és eszmei törvényszerűségek irányában haladni:

kétségtelen, hogy a deflációs magánjognak is felvázolható alapépítménye és elmélete van. Az elemző jogtudomány feladata épen az, hogy felismerje és tudatosá tegye azokat a célszerűségi és dogmatikai szempontokat, amelyek az új szemlélet alapul és reávilágítson azokra a motívumokra, amelyek a magánjog irányát a közelmúltban még csak ösztönszerűen és alkalmilag térítették el a természetes fejlődés egyeneséből, de amelyek ma már mind erősödő öntudatossággal építik ki az új jogot.

A deflációs idők e magánjogának szembetünő karakterisztikumai vannak: rendszerében elhalványul az egyén öncélúsága, az élet által teremtett *jogszabály*. — az állami célt szolgáló *rendszabály* kedvéért; a jogban nem az élet tükrét és desztilátumát látja, hanem azt a hatalmi eszközt, amely az élet jelenségeit az állami öncél által előírt mederbe szoríthatja; közjogi és közigazgatási rendelkezésekkel nyúl a magánjogi autonómiának fenntartott viszonyok közé; a felmerülő nehézségeket fantasztikus gyorsaságban reagáló alkalmi jogalkotással igyekszik megoldani; negligálja az élő ember jogát és ennek rovására mindent átfogó hatalmassággal bontja ki az állami mindenhatóság rendszerét.

Amit itten egyelőre minden bizonyíték nélkül előre bocsájtottam, a következőkben részletezni és igazolni szeretném. Ki akarom emelni az új magánjog azon irányait, amelyek a mai jogot a klasszikus jog módszereitől és céljaitól elsodorták és utalni akarok azokra a szempontokra, amelyek ha nem is a legislatív szándék határozottságával és őszinteségével, de az erősödő sugallat szerteható súlyával, befolyásolják jogalkotó tényezőink szemléletét.

Ahhoz, hogy a gazdasági élet mechanizmusa tartósan működhessen, számos jogi előfeltétel szükséges. Ezek a jogi előfeltételek kisebb részükben meg nem változtatható kényszerűségek, túlnyomó részben azonban esetlegességek, amelyek a gazdasági élet hullámzó követelményeihez képest változnak és alakulnak. A jogtudomány valamikor az elvont bölcselkedés és dogmatika levegőjében fejlesztette ki elméleti öncélként jeletkező formuláit. Ihering óta lett általánosan vallott elve jogi kultúránknak és minden jogász véérébe átment közhely: hogy a jog mozgatója a gazdasági cél, az érdek és hogy a jog feladata a gazdasági élet szolgálata és szabályozása.

E kétségtelenül helyes szemlélet helytelen irányokba való elhajlása az, mikor a jogot a gazdasági élet *függvényéből*, egy logikai szakadékon való átugrással, a gazdasági életet *irányító* tényezővé teszik. A múltban is volt hajlan-

dóság arra, hogy az államhatalom a fennálló társadalmi és gazdasági ellentétekből eredő bajokat, gyökeres segítség helyett, csupán a tüneteket halványító jogszabályalkotással orvosolja. De a szabad versenyre alapított gazdasági rendünk, sohasem engedte meg a gazdasági jogalkotás szertelenségekbe menő túlhajtását, mert képtelen lett volna indokolni, hogy a forgalmi életben, amely az érdekek összeütközésének állandó színtere, az állam a maga hatalmi súlyával válassza ki a versenyző érdekek közül azt, amelyet az ellenkező rovására diadalhoz segít.

A jog léte már fogalmilag megelevenítője az állami beavatkozásnak és egyik formája annak az általános kényszernek, amely az emberek egymás mellett való éléséből önkénytelenül folyik. A civilizáció fejlődésével megsűrűsödött az állami tevékenységnek az a hálózata, amely jelentős gazdasági ténykedéseinktől, a legapróbb nyilvántartási teendőkön keresztül, egész értelmi és érzelmi világunkba belenyulik. De azt az intervenciói megszokottságánál fogva természetesnek éreztük annál inkább, mert bőcs önkorlátozással megállt azon a demarkációs vonalon, amelyen belül a magánjogi gazdálkodás, az egyén legsajátabb tevékenysége kezdődött. Itt a kógens normák visszahúzódtak, hogy helyet adjanak a diszpozitív szabályoknak. Ezen a területen az állam joga nem kívánt más lenni, mint tükre az élet által teremtett és a közérzés által helyesnek elfogadott azon szokásoknak, amelyek a tipikus érdeköszeütközések kipróbált és lecsiszolt kompromisszumai voltak.

Az új magánjogot nem feszélyezik az ilyen gátlások — ellenkezőleg a gazdasági ellentétek harcában, könnyen hajlik arra, hogy egyoldalú érdekeket erkölcsi követelményekként fogjon fel, az egymásra csapó erők egyikének favorizálását a jog alapelveiből folyó szükségességnek lássa és hogy azt a segítő és rendező munkát, amelyet gazdasági, szociálpolitikai, közéleti fáradságos részletmunkával kellene elvégezni, egyszerűen egy deus ex machinaként felbukkanó, az ötletszerűség és aktualitás elevenségével, de annak át nem gondoltságával is jelentkező új jogszabállyal oldja meg. A jogalkotás e hajlandóságát még veszedelmesebb irányokba téríti az a szempont, amely a köz érdekét szívesen azonosítja a pillanatnyilag lehangosabb érdekcsoport, vagy az uralkodó párt nagyobb súllyal jelentkező rétegének alkalmi érdekeivel, és így a magánjogi kodifikáció irányítását is teljesen alárendeli a közhangulat és pártélet ingadozásainak.

Ezt az irányt, eredendő fogyatékoságában és szertelmező romboló hatásában, jellemzően illusztrálja a kamat-

kérdést rendező hitelügyi rendelet és a gazdavédelmi rendeletek. Mint a sokat idézett klinikai csodalovon, amelyen a világ minden lóbetegsége kimutatható volt, úgy jelentkezik e korszerű jogalkotásokon, az új magánjog minden jellegzetes következetlensége és elhibázottsága.

A hitelügyi rendelet lényege a jogügyleti kamat intézményes leszorítása. Kétségtelen, hogy a kamat olcsóbbodása egyik leghatékonyabb eszköze a tőke intenzívebb kihasználásának, de csak akkor, ha a kamatláb csökkenése, a gazdasági élet természetes alakulásaként és nem a törvényhozó parancsa szerint történik. Veszedelmes tévedés, amely felfogásban és hatásában meglepően hasonlít az inflációs elméletekhez, hogy a hiányzó tőkét pótolni lehet a mesterségesen leszorított kamat által rejtkehelyéből előcsábított improduktív tőkékkel. Egészséges, fejlődő gazdasági életben lehet indokoltasága a kamatláb külső beavatkozással történő átmeneti leszállításának: a tőke lemondhat használati értékének egyrészéről, ha ebbeli veszteségét bőven kárpótolva látja egy gyarapodó termelésből és a vállalkozás kiszélesedéséből eredő nyereségével. De tőkeinség és fogyasztási válság idején, a kamatláb mesterséges leszállítása, teljesen alkalmatlan eszköz a gazdálkodás újjáteremtésére.

A mezőgazdasági hitelkérdés szabályozásánál viszont jogalkotásunk egy céltudatos propaganda eredményeként azonosította a földbirtok érdekét a mezőgazdasági adósok — helyesebben a túlzottan eladósodott földbirtokosok, — pillanatnyi érdekével. Már a kiinduló pont helytelen, mert a magyar föld jelentékeny nagyobb része nincsen eladósodva, a földbirtok fele teljesen adósságmentes, az eladósodott másik felének holdankénti átlagterhe 200 P-ön alul marad és a törvényi beavatkozás idejéig, az adósok túlnyomó többsége, a megszokott tempóban és megbízhatósággal teljesítette fizetési kötelezettségét.

A mezőgazdasági hitelkérdés divatos kezelése a természetes kiválasztás fordított folyamatát idézi elő: a gyenge, beteg és hibás gazdaságok életfeltételeit reakényszeríti az egészséges gazdasági alanyokra és ezzel — anélkül, hogy a betegekben segítene — oly mértékben fertőzi meg a levegőt, hogy abban az egészségesek is lassan elsorvadnak.

Nem szolgál mentségül a szociális igazságra való hivatkozás sem. Ezuttal nem a számszerű és átlagos többség érdeke determinálta a sajátos érdeket hordozó kisebbség sorsát — a magyar földbirtok nagyobb része ma is intakt — ellenkezőleg, a törvényi rendezés, az érdekek többsége és súlya helyett, a szenvedélyesebben és hangosabban hirdett érdekek irányában tolódott el.

A mezőgazdasági hitelkérdés ez elhibázott megoldása nem alkalmi kisiklás: szervesen illeszkedik jogalkotásunk alapvető szemléletébe és különösen azon mind élesebben kidomborodó irányába, amely az adósvédelmet tekinti a törvényhozás legfontosabb feladatának. Pedig az a szempont, amely a hitelezőben látja az erősebb felet és amely moralizáló hajlandóságában ennek konzekvenciáit vonja le az adósvédő jogszabályokban és ítélkezésben: gazdaságilag naiv és merőben egysikű szemléleten alapul, logikailag pedig egyenesen szimptomája a jogászi gondolkodás elhomályosodásának. A forgalmi élet területén nincsenek elkülönült hitelezői és adósi pozíciók: a jogviszonyok kusza egymásba kapcsolódásában, az adós, aki a jogszabály ma felment terhes kötelezettsége alól, holnap már megsírathatja ezt a danai ajándékot, mert ekkor már hitelezőként keresi igazát. A jog világában viszont a szembenálló feleknek erősebb és gyengébb szerinti megkülönböztetése nem gazdasági, vagy szociálpolitikai, hanem csupán a jogi pozíció mérlegén történhetik. A jogi szabályozottság körében pedig rendszerint a hitelező a gyengébben védett, az adós a biztosítottabb. Az adós válik a hitelezett érték, dolog, pénz tulajdonosává; a tényleges birtoklás fizikai védettségén túlmenőleg, a tulajdonjog védelme mindig hatályosabban érvényesül, mint a kötelmi felelősség. Ebből folyik, hogy aki hitelt nyújtott, gyengébb, jogilag kiszolgáltatottabb pozícióban marad, mint aki a hitelezett dolgot birtokában tartja. Én innen van az, hogy a kötelmi jog mind a mai napig a hitelező jogosítványainak foglalata volt és önön rendeltetésével kerül ellentétbe, ha a jog világán kívül álló tényezők hatása alatt, az adós jogává formáltatik át.

Az adósvédő szemlélet annyira vérvé vált jogászi gondolkodásunknak, hogy hatása érvényesül olyan vonatkozásokban is, amelyeknél a probléma tengelye egészen távoleső célok irányában mozog. A devizarendeletek eredetileg a végszükségben levő nemzet védelmi eszközei voltak a pénzügyi összeomlás ellen. Céljuk és legitimációjuk, hogy a salus rei publicae érdekében a pénznek az országból való kivitelét, vagy belföldön, külföldi hitelező rendelkezésére való bocsájtását, megakadályozzák. A bőven omló pótrendeletek árjában, a Nemzeti Bank jogforrássá avanszált kezelési utasításaiban, de a bíróságnak a közhangulatot tükröző gyakorlatában is, e kivételes jogszabályok túltolattak eredeti célkitűzésükön és általános adósvédő jogtételekké szélesedtek.

A 4500/1931. M. E. rendelet például a külföldi fizetési

eszközökben teljesített fizetéseket tiltja meg, illetőleg a Nemzeti Bank engedélyétől teszi függővé. A rendeletek hézagai és a gyakorlat jelzett irányaihoz képest viszont már az a helyzet, hogy a belföldi adós belföldi hitelezőjének effektíve kikötött valutakövetelését is hatályosan fizetheti pengőben vissza. Az ország végszüksége által legitímált kivételes szabály keretei kitágulnak annyira, hogy az oly népszerű adósvédelem minden követelménye beléjük szorítható. Az effektív valutatartozások ilyen kezelése, közgazdaságilag jelentős üzletágak alapjait rendíti meg. A takarékbetéti, biztosítási és kölcsönügyletnél az összeomlás óta nagyon gyakran alkalmazták az effektivitási záradékot. Ezek az ügyletek belföldi hitelezők és belföldi adósok között jöttek létre és jelentős közgazdasági érdek volna az, hogy a jövőben is létesüljenek. Az ilyen üzletágak azonban teljes biztonságot követelnek és ha a hitelezők már egyszer megégették a kezüket, nehéz elképzelni, hogy az állam valorizációs politikája folytán egyébként is nehezen éledő bizalmat, az ilyen intézkedések végleg el ne pusztítsák.

Az adósvédő tendencia jogi berendezésünk egészén szerteágazik és csupán egyetlen frontszakaszon nem érvényesül — de ott sem a józanságra eszmélt belátás, hanem egy ellenkező irányban ható, a klasszikus magánjogi gondolkodással ugyancsak ellentétes erőbe ütközővén: és ez az állam mint magánfél jogviszonyainak területe.

A klasszikus magánjogi rend két sarokkövön épült fel: az állam érdektelensége és a magánjogi alany függetlensége elvén. Az az alárendeltségi viszony, amelyben közjogilag az egyén az államhoz áll, a magánjogban az állam okos önkorlátozása folytán teljesen eltűnik. Ott, ahol az állam tisztán magánjogi viszonyban volt polgáraival szemben, mindig óvakodott attól, hogy a maga hatalmi helyzetének, az általános igazságossággal szemben érvényesülő erejére hivatkozzon. A múltban csak egész kivételesen voltak olyan magánjogi szabályok, amelyek a kincstár magánfélként való szereplése esetén, az általános jogelvektől eltérő szabályozásként jelentkeztek. Talán a legrégebb ilyen jogtétel a Hármas Könyvben bukkan fel, amely 78-ik címében a kincstári ingatlannal szemben, nem 30, hanem 100 évi elbirtoklási időt állapít meg; a KT. 421. és következő szakaszai megengedik, hogy a vasut az áru fuvarozásból eredő felelősségét az általános felelősségi kereteken túlmenőleg korlátozza; legmesszebbre meg — ez már az új szemlélet kezdeti korszakából való — az 1928: XII. t.-c., amely a kincstár tartozásainak felértékelését a tiszta magánjogi címeken nyugvó esetekben is megtagadja.

Ezek a kivételek, mentességek és privilégiumok a deflációs magánjogban mind szertelenebbül jelentkeznek. A magánjog geológiai átalakulása megy szemünk előtt végbe, amelynek eredményeként az általános jog fölé kiemelkedett a kincstári jogviszonyok fensíkja, hol az állam és a magánfelek közötti civilis kapcsolatok, a síkságtól érvényesülő szabálytól merően elütő levegőjü és tartalmu szabályozásban bíraltatnak el.¹⁾

A kincstári magánjog birodalmában megszűnik a tulajdonjog sérthetlenségének elve. A közkövetelések érvényesítése tekintetében kiépült az a rendszer, amely szerint a köztartozások miatt vezetett foglaláskor, az adós, vagy annak lakásában lefoglalt ingóságoknak zár alól való feloldása céljából, igénykereset indításának helye nincs. (1920: XXIII. t.-c. 100. §., 1923: VII. t.-c. 48. §.) A köztörvényi viszonyban, túlzásaiban is türt jogvédő eszköz itt annyira összezsugorodik, hogy a jogos igények védelmére is képtelen.

A társadalombiztosítási kötelezettségek mind terhebbé váló rendszerében ugyanilyen káros eredményre vezetnek az 1927: XXV. és az 1928: XV. törvényeknek az üzemutód felelősségére vonatkozó szabályai. E törvények szerint a társadalombiztosítási járulékokért és a munkaadót az OTI. javára terhelő megtérítésekért, az üzemutód az eredeti munkaadóval egyetemlegesen felel. A munkásbiztosítási felső bíróság 8. sz. jogegységi döntvénye kifejezetten megállapítja, hogy az üzemutódlás az üzemnek az elődtől való megszerzése (átszállás) nélkül is megállapítható.

A végrehajtási törvény szociálpolitikailag indokolt enyhítő szakaszai, a kincstári magánjogban ismeretlenek: a köztartozások behajtására irányuló foglalás, nem respektál létminimumot, a fizetés korlátlanul lefoglalható, a Novella mentességeivel a kincstári magánjog magaslatain nem találkozzunk. A törvényes és ügyleti kamat korlátozása a gazdasági élet egész területét zaklató jelszó — csupán a köztartozások 12%-os kamata, őrzi meg romantikus emlékként egy elmúlt kor kamat idilljét. A moratóriális rendelkezések végrehajtást korlátozó és kizáró szabályai csak a magánhitelezők követeléseire érvényesülnek — az állam félretolva a polgári hitelezők tömegét, minden konkurrenciánélkül, kényelmesen férhet hozzá adósához.

A fiskális cél és a takarékoság elve kétségtelenül helyén való szempontok, de nem érvényesülhetnek a jogrend

¹⁾ V. ö. dr. Balla Ignác cikkét a Polgári Jog 1932. évf. 239. o.

kárára és az osztó igazság ellenére. A jogállam rendszerében elképzelhetetlen, hogy a kincstár ad usum Delphini kivételes jogot alkosson a maga számára, amelynek erőszakosan kiépített védelmi pozícióiban, mint adós nem fizet és mint hitelező minden vonalon privilégiumokat élvez.

Az állami akarat korlátokat nem ismerő érvényesülésének hatása mutatkozik abban az átalakulásban is, amely a magánjogi források rendszerében észlelhető. Békés magánjogunkban civilis jogtétel, miniszteri rendeletben csak kivételesen foglalt helyet és akkor is legfeljebb mellékes jogterületeken. Ma lassanként természetessé válik a rendeleti jogalkotás, ezek tömege és fontos magánjogi tartalma mutatja, hogy az új magánjognak a rendelet a törvénynél sokkal erősebben igénybevett forrása lett. Az új jogforrások területe tovább szélesedik: már a végrehajtási utasítások és hivatalos összeállítások, sőt a Nemzeti Bank körlevelei is jogot alkotnak és a közjogi és közigazgatási paragrafusok tömegében húzódnak meg igen jelentős civiljogi rendelkezések.

A 2030/1932. M. E. adó- és illetékrendeletben például olyan magánjogi tételek fedezhetők fel, amelyek ismét éles negációi a civilis szemléletnek. A rendelet első paragrafusa az 5%-os házadóptlék beszolgáltatását rendelve el, kötelező tételként mondja ki, hogy „a tényleges birtokos a pótlékokat a lakókra semmiféle formában, még béremelés formájában sem háríthatja át”. Ime a szabad rendelkezés alá eső bérelemények tekintetében is érvényesülő bérelemelési tilalom, egy pénzügyi jogszabály keretében.

A 3. §. szerint „a házadó alapja főbérletbe adott házaknál nem a főbér, hanem a főbérlet bérlői által fizetett bérek összege. A különbözet után járó adót, a ház tényleges birtokosa, jogosult a főbérletől a kikötött béren felül igényelni”. Az előbbi bérelemelési tilalommal szemben, kifejezett bérelemelési jog: szerződés módosítás ex lege.

A 13. §. úgynevezett külön jövedelemadót teremt, az ingatlan eladásokból származott nyereség megadóztatására. Ez a külön jövedelemadó — amely egyébként igen tekintélyes lehet — azt az ingatlant, amelynek eladási ára után ki lett vetve, törvényes zálogjoggal terheli. A szabályozásnak ez a módja, az ingatlan vevőre messzemenő kötelezettséget ró, a telekkönyvből ki nem tűnő teher valószínű összegének megállapítása és befizetésének megfelelő biztosítása irányában — mindez a kötelezettség, egy a magánjoggal hivatásosan foglalkozó jogásznak is kevésbé hozzáférhető pénzügyi rendeletben húzódik meg.²⁾

²⁾ L. Glücksthal Andor: Polgári Jog 1932. évf. 160. o.

A közadók kezeléséről szóló 600/1927. P. M. sz. hivatalos összeállítás szabályozza az államkincstár és a helyhatóság beszámítási jogát. Az 53. §. 12. pontja értelmében köztartozásoknál mutatkozó hátralékok, a hátralékosnak az államkincstárral, illetőleg a helyhatósággal szemben fennálló követeléséből foglalás nélkül is levonásba hozhatók, sőt az ilyen hátralékok az ezekre a követelésekre esetleg vezetett bírói, vagy közigazgatási foglалásokat is megelőzik. — Amíg a kincstár így teljes beszámítási jogot nyer, addig az 1923: VII. t.-c. 19. §-a szerint, az adóalany teljesen megfosztatik kompenzációs jogától, mert a tételes törvény értelmében, az adózónak az állammal vagy más hatósággal szemben fennálló követelései, adójába be nem számíthatók.

E szabályok mindegyikében van valami kivételes jelleg, a természetes jogérzet által jogtalanságnak minősülő mag, amelyet egyoldalú államháztartási érdekek indokolnak. Ezt a lényegi tartalmat, mint a keserű mérget enyhítő édes ostya, burkolják azután a jog formális kiegyenlítést célzó szabályai. Csakhogy e privilégiumoknak szándékukon túlmenő romboló hatásához tartozik az is, hogy a gyakorlat kezelésében kiterjesztő értelmezést nyernek, a méreg átüt az ostyán, elporlasztja a kautélákat és a kivételes szabály irányába kényszeríti a rendezni kívánt egész folyamatot. A Kúria IV. 7238/1929. sz. ítéletében például egy szab. kir. városnak adta meg a legmesszebbmenő beszámítási jogot, az ellene építkezési munkálatokból támasztott követeléssel szemben. A vállalkozó már a munka kezdetén engedményezte az építkezésből származó összes követelését, a város viszont a végelszámoláskor levonta az engedményező vállalkozót terhelő összes, tehát az engedményezés ténye után is felmerült társadalombiztosító járulékokat. A privilégium szövege és szelleméhez képest a város a vállalkozónak csak az engedményezés időpontjáig felmerült köztartozásait hozhatta volna levonásba: a gyakorlat említett rugalmasságával túlhalad a kivételes jogszabály eredeti körén és azt kiterjesztőleg magyarázva, a kivételen szabállyal nem is metszett magánjogi tételeket támadja meg.³⁾

A deflációs magánjog jellegzetessége, hogy egyáltalában nem vet számot a jogszabályoknak a köztudatban való begyökerezésével, a jognak való önkéntes engedelmességgel. Egészséges jogrendszerben a jogszabályok sokkal többször érvényesültek azon az úton, hogy a felek minden bírói vagy állami kényszerintézkedés fogatosítása nélkül, természetesen elfogadták őket. Az állam legerősebb eszköze, nem a törvények büntető szankciója, hanem a polgárok azon

³⁾ L. ifj. dr. Nagy Dezső: Polgári Jog 1931. évf. 188. o.

lelki diszpozíciója, hogy a törvény parancsát helyesnek és természetesnek érzik és önként alávetik magukat azok rendelkezéseinek. Minden társadalmi és jogrend megínog abban a pillanatban, mikor meglazul az önkéntes engedelmeség ez államfenntartó készsége.

Viszont a törvénnyel való szembekerülés nem mindig a jogellenes gondolkodás és a szellemi oppozíció eredménye. Nagyon sokan vannak, akik a legjobb szándékkal kísérik meg az életet törvény és szabály szerint s mikor ez a parancsok és tilalmak zürzavarában nem sikerül, csak akkor élik azt, szinte öntudatlanul a szabályok ellenére és törvényen kívül. Egy olyan jogrendszerben, ahol a politikai és gazdasági élet minden megnyilvánulására, az államhatalom egy utcai automata gyorsaságával és tökéletességével, azonnal új jogszabállyal reagál, amelyben a jogilag megengedett, vagy tiltott tények, az állami élet változó céljai és a közéleti felfogás lendületes hullámmzásához képest minősülnek: természetszerűen megszűnik a jog előírásaihoz való tudatos alkalmazkodás lehetősége, de elvész a jognak az a messzeható tekintélye is, amely az osztó igazság egyenlőségén, a törvénytiszteleten és a jogbiztonság érzetén alapul.

Az árú átadása, a kifogásolás és rendelkezésre bocsátás; női hozomány jogi jellege, a közszerzemény megosztása; leszármazó törvényes osztályrésze: a jognak a népérzésébe annyira belégyökeredzett magától értetődései, hogy gazdasági és társadalmi életünkben szinte öntudatlanul érvényesülnek. De hogy a külföldi hitelező követelését: nem érvényesítheti, hogy a mezőgazda nem tartozik adósságát megfizetni, hogy a törvényes maximumot meghaladó, de kifizetett kamat visszakövetelhető, hogy ami tegnap nemzetgazdasági érdek, az ma büntetendő, (külföldi hitelek igénybevétele), hogy az adóhátralékos barátom lakásán ott felejtett sétabotomat az időközben történt foglalás alól ki nem igényelhetem, hogy az üzemetód minden magánjogiilag kötelező jogcím nélkül felel az OTI. tartozásokért: mind olyan szabályok, amelyeknek szükségességét a gazdasági kényszer, vagy a fiskális cél halvány körvonalakban igazolhatja, de amelyektől a természetes jogérzet ösztönszerűen visszariad és amelyek semmiesetre sem járulnak hozzá azon jelentős lelki motívumok ébrentartásához, amelyekben lényegileg a törvénytisztelet és a jog uralma nyugszik.

Nem eseti példákat akartam összegyűjteni és nem is a judikatura tükrében akartam bemutatni a magánjog fejlődésének új irányait. E tanulmányos és hálás munka egy az itt vázolt tézisbe kapcsolódó, párhuzamos vizsgálódás fel-

adata volna. Ezúttal csak jelezni akartam azokat a mind-
 élesebben kibontakozó körvonalakat, amelyek mögött a vál-
 ságos, deflációs évtized sajátos világnézetéhez szabott ma-
 gánjog kiépülni igyekszik.

Objektív képet akartam adni, bár nem titkoltam elvi
 oppozícióm a korszerű szemlélet jellemző alakulatai
 iránt. Annál inkább, mert meg vagyok győződve arról, hogy
 az olyan jogalkotás, amelynek eltorzult spektruma a gazda-
 sági élet sugarainak, csak önkényesen kiválasztott részét
 bocsájtja keresztül, ezeket is elemeikre bontva, erősségü-
 ket, árnyalataikat és irányait színezve és megváltoztatva;
 amely a változó idők, változó hangulatai szerint cikázik,
 szolgálai visszhangjaként a politikai hangulatok és szélsőséges
 érdekek hatalmi törekvéseinek; amelynek árnyékában sorban
 hullanak el a klasszikus magánjog, legbensőbb emberi ja-
 vainkat őrző biztosítékai: hogy a fejlődés illetően irány-
 már a jogeszmé létét veszélyezteti.

A helyes út, a haladás nem ennek az iránynak folyta-
 tásában, hanem a klasszikus jog gondolatvilágának és mód-
 szereinek restaurálásában áll. Amit e revízió folytán az ál-
 lamhatalom veszíteni fog mindenhatóságának szertelensé-
 géből, azt vissza fogja nyerni az élet és a jog azon egyet-
 értésében és kibékülésében, amelyet ma nem látunk sehol.

JOGGYAKORLAT.

A megbízásnélküli ügyvitel kérdéséhez. A negotiorum
 gestió már a római jogban is elismert alapja volt a köte-
 lem keletkezésének, de a római jogtól kezdve a legújabb
 törvényhozásokig, a különböző jogrendek a megbízásnélküli
 ügyvivőt Pry Pál-szerű alaknak tekintették, aki felesleges
 kotnyeleskedéssel nyul belé mások ügyeibe. Az kétségte-
 len, hogy egy céltalan és indokolatlan belenyulás a mások
 ügyeibe ne keletkeztessen az ügy urának terhére kötele-
 zettséget, mert az észszerűség által diktált ezen megszorító-
 tendencia nélkül zömével keletkezhetnének oly követelé-
 sek, amelyek joggal minősülnének — hogy Rakovszky
 Menyhért jó gyakorlati szemmel megírt tanulmányának ki-
 fejezését használjuk: — ráerőszakolások követelésnek,
 amely követelés fajta elharapózása ellen kívánt Rakovszky
 a Polgári Jog könyvtárában megjelent tanulmányában til-
 takozni. Ez a megszorító tendencia érvényesül a MT. 1635.
 §-ának a német törvénnyel egyező szabályában. E szabály